

גמרא סדורה

מסכת

מכות

פרק א - "פִּיצוּד הָעֵדִים"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות,
בעריכה מבארת

לימוד פרק זה מוקדש
לידידנו היקר והאהוב הרופא דר' אברהם שרקי הי"ו
שיראתו קודמת לחכמתו
המסתובב בהר חברון בין הישובים במסירות ובקביעות,
מרפא במקצועיות בסבר פנים יפות אל כל הפונים,
שהקב"ה ימלא את כל משאלות ליבו לטובה יחד עם כל משפחתו

ניתן להיות מנייים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "זכר בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

מסכת מכות פרק א' - "כיצד העדים"

1. ב, א

רפ"י

מתני'.
כיצד העדים נעשין זוממין כו' -
 בגמרא מפרש מאי קאמר.
את איש פלוני - כהן.
שהוא בן גרושה - בפנינו נתגרשה
 אמו קודם שנולד והרי הוא חלל
 ופסול.
אין אומרים - אם הוזמו והן כהנים
 יעשה זה בן גרושה וחלוצה לקיים
 בו כאשר זמם אלא סופג את
 הארבעים ובגמרא מפרש טעמא.
שחייב גלות - שהרג את הנפש
 בשוגג.

גמ'.
ה"ג - האי כיצד אין העדים נעשין
 זוממין מיבעי ליה ועוד דקתני
 לקמן /מכות/ (דף ה) אבל אמרו
 להם כו'.

כיצד אין העדים נעשין זוממין
מיבעי ליה - דהא לא מקיימת בהו
 כאשר זמם.
ועוד - מאי קא בעי תנא כיצד נעשין
 זוממין הא קתני לה לקמן כיצד דין
 זוממין דקתני במתני' אבל אמרו
 להם המזימים היאך אתם מעידים
 עדות זה והלא הייתם עמנו אותו
 היום במקום פלוני כו'.

התם קאי - מסנהדרין סליק דתנן
 בשילהי אלו הן הנחנקין דהוא
 סימא דסנהדרין דיש זוממין
 שנשתנו במקצת מדין הזמה
 כדקתני כל הזוממין מקדימים
 לאותה מיתה כלומר אין להם
 לצפות מיתה אחרת אלא משכימין
 לאותה מיתה שנגמר בה דינו של
 נדון.

חוץ מזוממי בת כהן - נשואה
 שאע"פ שנגמר דינה לשריפה על
 פיהם הם בחנק כדילפינן התם
 /סנהדרין/ (דף צ) היא בשריפה
 ואין בועלה בשריפה אלא בחנק
 כשאר אשת איש והזוממין
 משכימין למיתה שחייבו את הבעל
 דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו
 ולא לאחותו (שם/סנהדרין דף צ' /)
 וקאמר הכא עוד יש זוממין אחרים
 שאין מקיימין בהן דין הזמה כלל
 אלא מלקות ועלה מפרש כיצד
 אותן העדים שאין מקיימין בהן דין
 הזמה נעשין זוממין מעידים אנו
 כו'.

ולא לזרעו - ואם תעשהו חלל והוא
 כהן פסלת את זרעו לעולם.

בעינן כאשר זמם - והוא זמם
 לפסול את הנדון ואת זרעו.

המחלל אינו מתחלל - כהן הנושא
 את הגרושה שמחלל את זרעו אין
 הוא עצמו מתחלל מן הכהונה.

הבא לחלל ולא חילל - עד זומם
 שרצה לחלל ולא חיללו אינו דין
 כו'.

אם כן - אם באת לדרוש ק"ו זה
 בעדים זוממים בטלת תורת
 הזמתם.

משנה

כיצד העדים נעשים זוממין?

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה -
 אין אומרים: יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו,
 אלא לוקה ארבעים."

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות -
 אין אומרים: יגלה זה תחתיו,
 אלא לוקה ארבעים."

גמרא

הא - 'כיצד אין העדים נעשים זוממין' מיבעי ליה!

ועוד,

דקתני לקמן:

"אבל אמרו להם:

'היאך אתם מעידין, שהרי באותו היום אתם הייתם עמנו במקום פלוני' -
 הרי אלו זוממין!"

תנא התם קאי:

"כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה,

חוץ מזוממי בת כהן ובוועלה,

שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת" (סנהדרין פט.).

ויש עדים זוממין אחרים,

שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר, אלא מלקות ארבעים.

"כיצד?..."

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה -

אין אומרים: יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו,

אלא לוקה את הארבעים."

¹ כך גירסת מהר"ם. במהדורת הדפוס גרסו גם את המילים הבאות: "מכלל דאלו אין זוממין!"

רש"י

ומה הסוקל אינו נסקל - עדים שלא הוזמו עד שנהרג הנדון ואח"כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין /מכות/ (דף ה:): הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה.
הבא לסקול ולא סקל - שהזום עד שלא נהרג הנדון.

2. ב, א-ב

מנהגי מילי?

אמר רבי יהושע בן לוי²:
 דאמר קרא: **"ועשיתם לו כאשר זמם"**³ (דברים יט, יט);
"לוי" - ולא לזרעו.

וליפסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה!

בעינן **"כאשר זמם לעשות"** (דברים יט, יט), וליכא.

בר פדא אומר:

קל וחומר:

ומה המחל - אינו מתחלל;

הבא לחלל ולא חילל - אינו דין שלא יתחלל!

מתקיף לה רבינא:

אם כן, בטלת תורת עדים זוממין -

ומה הסוקל - אינו נסקל,

הבא לסקול ולא סקל - אינו דין שלא יסקל!

ב, ב

אלא מחוורתא כדשינינן מעיקרא.

² במהדורת הדפוס: (אמר רבי שמעון בן לקיש)

³ **"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך"**

רס"י

הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה - ההורג שעשה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה ואפילו בזמן שאינו נהרג כגון במזיד בלא התראה.
הם שלא עשו מעשה - אלא דיבור בעלמא ובמזיד העידו אינו דין שלא יגלו על המזיד.
ומקשינן לרבי יוחנן והיא הנותנת - המדה הזאת שהבאת לפטרן היא הנותנת להם חובת גלות הוא לפי שעושה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה דלא תהוי ליה כפרה.
הם שלא עשו מעשה יגלו - על זדון כי היכי כו'.

3. ב, ב

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות, אין אומרים: יגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים."

מנא הני מילי?

אמר ריש לקיש:

דאמר קרא: **"הוא ינוס אל אחת הערים"**⁴ (דברים יט, ה); **"הוא"** - ולא זוממין.

רבי יוחנן אומר:

קל וחומר:

ומה הוא, שעשה מעשה - במזיד, אינו גולה; הן, שלא עשו מעשה - במזיד, אינו דין שלא יגלו!

והיא נותנת⁵:

הוא, שעשה מעשה - במזיד לא ליגלי, כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה; הן, שלא עשו מעשה - במזיד נמי ליגלו, כי היכי דליהוי להו כפרה!

אלא מחוורתא כדריש לקיש.

⁴ ואשר יבא את רעהו בעיר לחטב עצים ונדחה ידו בגרזן לקרת העץ ונשל הבדל מן העץ ומצא את רעהו ומת הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי בדפוס: (קהל דין הוא).
⁵

4. ב, ב

רפ"י

רמז לעדים זוממין - שלוקין עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה מנין שהן לוקין ולקמיה פריד תיפוק ליה מלא תענה.

משום דהצדיקו את הצדיק כו' - בתמיה אי והצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר וצדיק ורשע בבעלי דינין למה לי והצדיקו צדיק כו' ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות למה הוזכרה כאן צדקת צדיק וכי כל מקום שהצדיקו ב"ד את הזכאי וחיבו את החייב יש מלקות דאתא קרא למיתלי מלקות בוהצדיקו והרשיעו אלא על כרחך בעדים משתעי עדים שקרים שהרשיעו צדיק ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא צדיק והרשיעו את העדים הרשעים והיה אם בן הכות את הרשע אם הזמה זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה כגון בעדי בן גרושה או גלות והפילו השופט והכהו.

ותיפוק ליה מלא תענה - כל עונשי לאוין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש וכאן שאינו יכול לענש בעונש הכתוב בהן ילקו.

לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו - לקמן יליף לה בפרק ג' /מכות/ (דף יג:).

אמר עולא:

רמז לעדים זוממין, מן התורה מנין?

"רמז לעדים זוממין"!?!

והא פתיב: **"ועשייתם לו פאשד זמם"**⁶ (דברים יט, ט).

אלא:

רמז לעדים זוממין שלוקין, מן התורה מנין?

דכתיב:

"והצדיקו את הצדיק, והרשיעו את הרשע. והיה אם בן הכות הרשע"⁷ (דברים כה, א-ב).

משום **"והצדיקו את הצדיק, והרשיעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע"!**

אלא:

עדים שהרשיעו את הצדיק,

ואתו עדים אחרני,

והצדיקו את הצדיק דמעיקרא, ושוינהו להני רשעים -

"והיה אם בן הכות הרשע".

ותיפוק ליה מ"לא תענה"⁸ (שמות כ, יג)!

משום דהוי לאו שאין בו מעשה,

וכל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו.

⁶ ועשייתם לו פאשד זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך

⁷ א. כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע. ב. והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והקהו לפניו כדי רשעתו במספר

⁸ לא תרצח: (ס) לא תנאף: (ס) לא תגנב: (ס) לא תענה ברעך עד שקר

5. ב, ב

רס"י

ואין משלמין כופר - אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והוזמו והיו מחייבין את הבעלים כופר דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו'.

ואין נמכרין - אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ונגמר דינו לימכר כדכתיב ונמכר בגנתו.

אין משלמין ע"פ עצמן - אם הוזמו בב"ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו ובאו בב"ד אחר והודו שהוזמו בב"ד פלוני ולקמן מפרש טעמא.

כופרא כפרה - לכפר על זה שהרג שורו את האדם והני לאו בני כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם.

ומר סבר כופרא ממונא - שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג.

כופרא כפרה - לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי שמים לפיכך יתן דמי עצמו.

בדניזק שיימינן - בהכי הויא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק ולקמיה מפרש טעמיה.

מאי טעמייהו דרבנן - דאילו רבי ישמעאל מסתבר טעמיה כיון דכופרא כפרה דמי עצמו בעי למיתב.

נאמר השתה למעלה - בנוגף אשה הרה כאשר ישית עליו בעל האשה (שם/שמות כ"א/).

ונאמר השתה למטה - בכופר אם כופר יושת עליו.

מה להלן בדניזק - שמשלם דמי וולדות שזוקו.

פדיון נפשו - דנותן את הכופר.

ורבנן - אמרי לך אין ודאי פדיון נפשו הוא דכופרא כפרה מיהו בדניזק שיימינן ובהכי הויא למזיק פדיון נפשו.

תנו רבנן:

"ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין:

אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה,

ואין גולין לערי מקלט,

ואין משלמין את הכופר,

ואין נמכרין בעבד עברי.

משום רבי עקיבא אמרו:

אף אין משלמין על פי עצמן."

"אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה" -

כדאמרו.

"ואין גולין לערי מקלט" -

כדאמרו.

"ואין משלמין את הכופר" -

קסברי: כופרא - כפרה,

והני - לאו בני כפרה נינהו.

מאן תנא: 'כופרא - כפרה'?

אמר רב חסדא:

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא.

דתנא:

"ונתן פדיון נפשו"⁹ (שמות כא, ל) - דמי ניזק;

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר - דמי מזיק."

מאי לאו, בהא קא מיפלגי:

דמר סבר: כופרא - ממונא,

ומר סבר: כופרא - כפרה.

אמר רב פפא:

לא.

דכולי עלמא: כופרא - כפרה;

והכא, בהא קא מיפלגי:

מר סבר: בדניזק שיימינן,

ומר סבר: בדניזק שיימינן.

מאי טעמייהו דרבנן?

נאמר 'השתה' (שמות כא, ל) למטה, ונאמר 'השתה' (שמות כא, כב) למעלה;

מה להלן - בדניזק, אף כאן - בדניזק.

ורבי ישמעאל?

"ונתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) כתיב.

ורבנן?

אין, "פדיון נפשו" כתיב;

מיהו, כי שיימינן - בדניזק שיימינן.

"ואין נמכרין בעבד עברי" -

⁹ אם כפר יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו

רש"י

דאית ליה לדידיה - שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הוזמו ולהם אין מה לשלם דמיגו דאיהו לא הוה מזדבן אם לא הוזמו אינהו נמי כי הוזמו לא מזדבני שהרי לא זממו למכרו.

וקנס אינו משלם ע"פ עצמו - דכתיב גבי כפל אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו (ב"ק דף סד:).

תדע - דקנסא הוא שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ממון. **מאי ניהו** - האי ממון ביד בעליו דקאמר ר"נ היינו דלא נעשה מעשה שעדיין לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם.

סבר רב המנונא למימר:

הני מילי, היכא דאית ליה לדידיה, דמיגו דאיהו לא מזדבן¹⁰, אינהו נמי לא מזדבנו; אכל היכא דלית ליה לדידיה, אף על גב דאית להו לדידהו - מזדבנו.

אמר ליה רבא:

ולימרו ליה:

'אי אנת הוה לך, מי הוה מזדבנת?!
אנן נמי לא מזדבנינן!'

אלא סבר רב המנונא למימר:

הני מילי, היכא דאית ליה או לדידיה או לדידהו; אכל היכא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידהו - מזדבני.

אמר ליה רבא:

"**ונמפר בגנבתו**" (שמות כב) אמר רחמנא;
"**בגנבתו**" - ולא בזמנו.

"משום רבי עקיבא אמרו: אף אין משלמין על פי עצמן".

מאי טעמא דרבי עקיבא?

קסבר: קנסא הוא, וקנס - אין משלם על פי עצמו.

אמר רבה:

תדע, שהרי לא עשו מעשה, ונהרגים¹¹ ומשלמין.

אמר רב נחמן:

תדע, שהרי ממון ביד בעלים, ומשלמים.

ג, א מאי ניהו? דלא עשו מעשה?

היינו דרבה!

אימא:

וכן אמר רב נחמן.

¹⁰ כך גירסת יעב"ץ. בדפוס: נזדבן.

¹¹ כך תוקן בדפוסים. בדפוס: בלי "ונהרגים".

6. ג, א

רפ"י

משלשין בממון - אם שלשה עדים הן או ארבעה משלשין ביניהם בית דין נעשין שלישי ביניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו אי נמי האי משלשין לישנא בעלמא הוא מחלקין הפרעון בין שלשתן והוא הדין נמי אם ארבעה הן מרבעין.
כל כמיניה - בתמיה וכי יכול הוא לחזור בו ויפטר הנדון מלשלים.
העדנו - אני ופלוגי וחבירו אינו מודה.

וחויבנו ממון - בב"ד שהוזמנו והעמידנו הנדון בדין על הזמתנו וחייבנו בב"ד ומההיא שעתא ממונא הוא גבייהו ואין זה מרשיע את עצמו שכבר הרשיעוהו אלהים.
כיון דלחבריה לא מצוי מחייב ליה - שאינו נאמן על חברו.

אמר רב יהודה אמר רב:
עד זומם משלם לפי חלקו.

מאי "משלם לפי חלקו"?

אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא -

תנינא:

"משלשין בממון ואין משלשין במלקות" (מכות ה.)!

אלא,

כגון דאיתוּם חד מינייהו, דמשלם פלגא דידיה.

ומי משלם!?

והא תנינא:

"אין עד זומם משלם ממון, עד שיזומו שניהם!"

אמר רבא:

באומר: "עדות שקר העדתי".

כל כמיניה!?

'כיון שהגיד, שוב אינו חוזר ומגיד!'

אלא,

באומר: "העדנו והוזמנו בבית דין פלוני".

כמאן? דלא כרבי עקיבא!

דאי כרבי עקיבא, הא אמר: **"אף אינו משלם על פי עצמו!"**

אלא,

באומר: "העדנו והוזמנו בבית דין פלוני, וחויבנו ממון".

סלקא דעתך אמינא:

כיון דלחבריה לא מצוי מחייב ליה, איהו נמי לא מחייב;

קא משמע לן.

7. ג, א

רש"י

מתני'.

שגירש את אשתו - בפנינו ביום פלוני וזה אומר לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה ונמצאו זוממין בעמנו הייתם.

והלא בין היום כו' - כלומר מה ישלמו אלו אם תאמר כל הכתובה והלא שמא ימות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה כתובה נמצאו שלא היו מפסידין אותו כלום.

אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו - מספק שאם נתארמלה או נתגרשה יטלנה לוקח ואם מתה יירשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתן ובגמי מפרש מאי קא מחייב להו תנא דמתני' ליתן.

גמ'.

כיצד שמין - כלומר מאי קא מחייב להו למיתב דיש לפתור משנתנו לשני צדדים כיצד הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה זו היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את כולה והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה יפה כח זכותו מכח זכותה שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד ולא היא ועוד שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גוביינא ואם באו למכור לאחר זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקו שלו נמכר ביותר משלה ולישנא דמתני' משמע ששמין זכות ספיקה דקתני כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה והא ליכא למימר שאותן דמים יתנו הזוממין שהרי לא זכות ספיקה באו להפסידו אלא זכות ספיקו שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד ויש לומר דה"ק שמין זכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן בטובת הנאה שלה ואותו לא ישלמו וכל השאר ישלמו שכל השאר היו מפסידין אותו בעדותם אבל אותן דמים לא היו מפסידין אותו שהרי גם עתה כשהוזמו אם היתה רוצה למכרה יתן לה הבעל ברצון טובת הנאה זו או דלמא זכות ספיקו קאמר מתני' דלישימו ואותן דמים יתנו העדים ולא מחייבין להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת הנאה דשמה לא היה נפסד בעדותן כל כך שאף עתה כשהן זוממין שמא ימות מחר ותגבה הכל כי היא לא תמכרנה לו בטובת הנאה אבל טובת הנאתו יתנו לו שכך היו מפסידין אותו שאם לא הוזמו היה פורע מיד עכשיו שהוזמו יש לו בה זכות ספיקו כבתחלה ושם נתארמלה דמתני' ה"ק אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק שאם נתארמלה תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה ושמין ב"ד את זכות ספיקו ויתנו לו.

רב חסדא אמר בבעל - זכות ספיקו של בעל אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו ואותו יתנו הזוממין.

רב נתן אמר באשה - זכות ספיקה אומדין ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו) וחומר גדול הוא אצלן.

אמר רב פפא באשה - שמין כרב נתן ובכתובתה לא ישלמו לו אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו אבל לא נכסי מלוג שלה ואע"פ שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה אין משלמין דיכולין לומר אנו לא העדנו אלא על כתובתה ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג ואני לא כך שמעתיה וכך שמעתי רב חסדא אמר בבעל לפי מה שהן נכסי הבעל אם עידית אם זיבורית אומדין את טובת הנאה כשהלוקח מדקדק בכך רב נתן אמר באשה ובא רב פפא ופירש מאי ובאשה דקאמר רב נתן בכתובתה שאם ייחד לה קרקע לכתובתה בו ישומו ולבי מגמגם בה חדא היכי מחייבין להו זכות ספיקה הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו ועוד דהכי איבעי ליה למיתני רב חסדא אמר בנכסי הבעל ותו היכא דייחד לה שדה לכתובתה מאי טעמא דרב חסדא דפליג.

משנה

"מעידין אנו את איש פלוני, שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה" - והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה! אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו, שאם נתאלמנה או נתגרשה; ואם מתה - יירשנה בעלה.

גמרא

כיצד שמין?

אמר רב חסדא:

בבעל.

רב נתן בר אושעיא אומר:

באשה.

אמר רב פפא:

באשה ובכתובתה.

רש"י

ואע"ג דהשתא - בשביעית לא קרינא ביה לא יגוש שהרי אם בא לנגשו בלא שביעית נמי אינו יכול לא אמרי' כיון דלא קרינן ביה לא יגוש לא קרינן ביה שמוט דסוף אתי לידי לא יגוש והכי משתמע ביה קרא לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן.
מוסר שטרותיו לב"ד - הוא פרוזבול שהתקין הלל שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה.
אין משמיטין - דלא קרינן ביה לא יגוש שהרי אינו תובע כלום.
לדידי מיפרשא לי כו' אין לו עליו אונאה - שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים ואם אמר לו עיי"מ שאין בו אונאה אין זה מתנה שימחול לו אונאתו אלא הוא התנה עמו שאינו אונהו במכר זה והרי אנו רואים שיש בו אונאה ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה ה"נ אם אמר לו לוח הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית תנאי הוא זה ואע"פ שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת לפיכך אין כאן תנאי.

8. ג, א

משנה

"מעידין אנו באיש פלוני, שהוא חייב לחבירו אלף זוז, על מנת ליתנו לו מכאן ועד שלשים יום",
 והוא אומר: "מכאן ועד עשר שנים" -
 אומדים כמה אדם רוצה ליתן, ויהיו בידו אלף זוז,
 בין נותנו מכאן ועד שלשים יום, בין נותנו מכאן ועד עשר שנים.

גמרא

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 המלוה את חבירו לעשר שנים - שביעית משמטתו.
 ואף על גב דהשתא לא קרינן ביה "לא יגוש"¹² (דברים טו, ב),
 סוף אתי לידי "לא יגוש".

ג, ב

מתיב רב כהנא:

"אומדים כמה אדם רוצה ליתן, ויהיו אלף זוז בידו,
 בין ליתן מכאן ועד שלשים יום, ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים";
 ואי אמרת: "שביעית משמטתו" - כולוהו נמי בעי שלומי ליה!

אמר רבא:

הכא במאי עסקינן?
 - במלוה על המשכון, ובמוסר שטרותיו לבית דין.

דתנן:

"המלוה על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמיטין".

איכא דאמרי:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

המלוה את חבירו לעשר שנים - אין שביעית משמטתו.
 ואף על גב דאתי לידי "לא יגוש",
 השתא מיהא לא קרינן ביה "לא יגוש".

אמר רב כהנא:

אף אנו נמי תנינא:

"אומדים כמה אדם רוצה ליתן, ויהיו אלף זוז בידו,
 בין ליתן מכאן ועד שלשים יום, ובין ליתן מכאן ועד עשר שנים".
 ואי אמרת: "שביעית משמטתו" - כולוהו נמי בעו שלומי ליה!

אמר רבא:

הכא במאי עסקינן?
 במלוה על המשכון, ובמוסר שטרותיו לבית דין.

דתנן:

"המלוה על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין - אין משמיטין".

¹² וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה'

9. ג, ב

ואמר רב יהודה אמר שמואל:
האומר לחבירו: 'על מנת שלא תשמטני שביעית' - שביעית משמטת.

לימא, קסבר שמואל:
מתנה על מה שכתוב בתורה הוא,
וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל?
והא איתמר:
האומר לחבירו: 'על מנת שאין לך עלי אונאה' -
רב אומר: יש לו עליו אונאה;
ושמואל אומר: אין לו עליו אונאה!

הא איתמר עלה:
אמר רב ענן: לדידי מפךשא לי¹³ מיניה דשמואל:
'על מנת שאין לך עלי אונאה' - אין לו עליו אונאה;
'על מנת שאין בו אונאה' - הרי יש בו אונאה.
הכי נמי:
'על מנת שלא תשמטני בשביעית' - אין שביעית משמטתו;

רס"י

חביבי - תרגום של דודי רבי חייא
אחי אביו היה.
שהוא כזו - שקרויה שנה.

10. ג, ב

תנא:

"המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתבעו פחות משלשים יום."

סבר רבה פר פר חנה קמיה דרב למימר:
הני מילי במלוה בשטר, דלא עבד איניש דטרח דכתב שטר בציר מתלתין יומין;
אבל מלוה על פה - לא.

אמר ליה רב:

הכי אמר חביבי:

אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה.

תנא נמי הכי:

"המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתבעו פחות משלשים יום,

אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה."

אמר ליה שמואל לרב מתנה:

לא תיתיב אפרעיד, עד דמפרשת לה להא שמעתא:

מנא הא מילתא דאמור רבנן:

"המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתבעו פחות משלשים יום,

אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה?"

אמר ליה:

דכתיב: "קרבה שנית השבע, שנית השמטה"¹⁴ (דברים טו, ט) -

ממשמע שנאמר: "קרבה שנית השבע", איני יודע שהיא שנית שמטה!?

אלא מה תלמוד לומר: "שנית השמטה"?

לומר לך: יש¹⁵ שמטה אחרת שהיא כזו;

ואיזו זו?

- המלוה את חבירו סתם, שאינו רשאי לתבעו בפחות משלשים יום;

דאמר מר: "שלשים יום בשנה חשוב שנה".

¹⁴ השומר לך פו יהיה דבר עם לבבך בלישל לאמור קרבה שנית השבע שנית השמטה ודעה עינך באחיה האביון ולא תתנו לו וקרא עליה אל ה' והיה בך חטא

¹⁵ כך במהר"ם. בדפוס: בלי "יש".

רפ"י

.11 ג, ב

הפותר בית הצואר - שעשה פה לחלוק חדש.
חייב - שתיקן כלי האי דנקט לה הכא משום דאמר רב יהודה לעיל המלוה את חברו לעשר שנים כו' ואותביה רב כהנא נקט נמי לכולהו הנך מילי דשמעתין דאמרינהו רב יהודה ואותביה רב כהנא.
וכי מה בין זה למגופת החבית - דאמרינן בפרק חבית שנשברה (שבת דף קמו) דמתיו ראשה בשבת בסיף לפתוח את החבית.
זה - דבית הצואר היה חיבור הלכך פתח תיקון חדש הוא זה אבל המגופה אע"פ שהיא טוחה על פי החבית בטיט אין זה חיבור והוה לה כפתוחה ועומדת.

ואמר רב יהודה אמר רב:
 הפותר בית הצואר בשבת - חייב חטאת.

מתקיף לה רב כהנא:
 וכי מה בין זה למגופת חבית!?

אמר ליה:
 זה - חבור,
 וזה - אינו חבור.

רש"י

12. ג, ב - ד, א

הורידו את המקוה - מהכשרו לפסול.
 הא ר' יוחנן בן נורי - רב כרבי יוחנן בן נורי דאזיל בתר חזותא.
 חסר קורטוב - גרסינן הכא ברישא ובסיפא.
 לא פסלוהו - משום דחסרו קורטוב אבל אי הוּ מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן קורטוב יין ומראיהו כמראה יין פסלוהו והא דתני רבי חייא הורידו את המקוה כי האי תנא סבירא ליה.
 לא פסלוהו - טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב הוי וגבי יין נמי הוי מצוי למיתני כי האי גוונא ברישא וניתנינהו בחדא בבא הכי שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב יין או חלב בין שמראיהו כמראה מים בין שמראיהו כמראה יין לא פסלוהו אלא כי אורחא דמילתא קתני להו שהיין שהוא אדום הופך את המים ממראיהו אבל החלב אין דרכו להפוך את מראיתו.
 הכל הולך אחר המראה - וגבי יין אפילו הוּ מעיקרא שלשת לוגין שלמין כיון דמראיהו כמראה יין לא פסלוהו ורב כוותיה סבר ליה וגבי חלב אע"ג דמעיקרא חסר קורטוב הוּ משלים להו חלב.
 והא מיבעיא בעי לה כו' - אהא פרכינן דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן.
 דבעי רב פפא - רב דאמר לעיל לא פסלוהו היכי תני מי תני חסר קורטוב ברישא ואי הוּ שלמים פסלו ודלא כרב ואיהו דאמר כר' יוחנן או דלמא רב לא תני ברישא חסר קורטוב ואמרה למילתיה דלעיל אפילו כרבנן דרבנן תרוייהו בעו שיעורא וחזותא ורב דאמר כדברי הכל דכולי עלמא חזותא מיהת בעינן.
 לרבא פשיטא ליה - דרב תני חסר קורטוב ברישא דלא בעי תנא קמא אלא שיעורא ורב דקפיד נמי

ואמר רב יהודה אמר רב: שלשת לוגין מים, שנפל לתוכן קורטוב של יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו.

מתקיף לה רב כהנא: וכי מה בין זה למי צבע? דתנן:

"דבי יוסי אומר: מי צבע פוסליו את המקוה בשלשת לוגין!"

אמר ליה רבא: התיב - מיא דצבעא מקרי; הכא - חמרא מזיגא מקרי.

והתני רבי חייא: "הורידו את המקוה!"

אמר רבא: לא קשיא: הא - רבי יוחנן בן נורי, הא - רבנן. דתנן:

ד, א "שלשת לוגין מים חסר קורטוב, שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו. וכן שלשה לוגין מים חסר קורטוב, שנפל לתוכן קורטוב חלב ומראיהו כמראה מים, ונפלו למקוה - לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר: הכל הולך אחר המראה."

הא מיבעיא בעי לה רב פפא! דבעי רב פפא:

רב תני 'חסר קורטוב' ברישא, אבל שלשה לוגין, לתנא קמא - פסלי, ואתא רבי יוחנן למימר: הכל הולך אחר המראה, ורב דאמר¹⁶ כרבי יוחנן בן נורי; או דלמא, רב לא תני 'חסר קורטוב' ברישא, ורבי יוחנן בן נורי - כי פליג, אסיפא הוא דפליג, ורב דאמר - כדברי הפל?

לרב פפא - מיבעיא ליה, לרבא - פשיטא ליה.

אמר רב יוסף: לא שמיעא לי הא שמעתא.

אמר ליה אב"י:

¹⁶ כך בב"ח. בדפוס: אומר.

רַש"י

א"ל אביי כו' - רב יוסף חלה ושכח
תלמודו והיה אביי מזכירו מה
שקיבל הימנו.
ואת אמרת ניהלן - כששנית משנה
זו אמרת לנו עליה ההיא מימרא
דרב יהודה אמר רב ופירשת לנו
דרב לא הוה תני חסר קורטוב
ברישא ואמר למילתיה לדברי הכל.

את אמרת לה ניהלן,
והכי אמרת ניהלן:
דרב לא תני 'חסר קורטוב' ברישא,
ורבי יוחנן - אסיפא פליג,
ורב דאמר - כדברי הפל.

13. ד, א

רש"י

הטובל שם - באותו מקום.
לא עלתה לו טבילה - שמא כל מיס שהיו בחבית עומדים יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובין וזה אחד מן הפוסלין את התרומה.
אי אפשר לשלש לוגין כו' - לא גרסינן דהא ודאי אפשר אלא חיישינן לשמא וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא דאמרינן לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא אחזקיה.

תניא נמי הכי - דחיישינן ביס הגדול למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם.
חבית של יין - גרסינן בברייתא והכי גרסינן בתוספתא (דמקואות פ"ה).

וכן כבר של תרומה שנפל שם - אחר שטבל זה ועלה.
טמא - שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הככר.

מאי וכן - פשיטא כיון דחיישת לשמא היין עומד במקומו איכא למיחש שנטמא הככר.
מהו דתימא - אף על גב דלגבי טבילה חיישינן לגבי ככר לא חיישינן דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכתיה אי לא וגבי גברא הוא דאמרינן לא עלתה לו טבילה אוקי גברא אחזקיה והוא טמא היה ובטבילת ספק אתה בא לטהרו אל תטהרנו מספק והכא אוקי תרומה אחזקה והיא בחזקת טהורה קיימא קמ"ל.

ואמר רב יהודה אמר רב:

חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול -

הטובל שם, לא עלתה לו טבילה;

חיישינן לשלשה לוגין, שלא יהו במקום אחד.

ודוקא לים הגדול, דקאי וקיימא;

אבל נהרא בעלמא - לא.

תניא נמי הכי:

"חבית מליאה יין שנפלה לים הגדול -

הטובל שם, לא עלתה לו טבילה;

חיישינן לשלשה לוגין שאובין, שלא יהו במקום אחד.

וכן כבר של תרומה שנפל שם - טמא."

מאי "וכן"?

מהו דתימא:

התם - אוקי גברא אחזקיה,

הכא - אוקי תרומה אחזקה;

קא משמע לן.

14. ד, א

רפ"י

מתני'.
שלא השם המחייבו מלקות מחייבו תשלומין - מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם.
השם - המקרא.
כל המשלם אינו לוקה - דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ובמסכת כתובות (דף לב) מקשינן ונימא כל הלוקה אינו משלם וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשנינן בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין ויליף לה התם.
אין לוקין אלא ארבעים - משום כאשר זמם אבל משום לא תענה לא לקי כדמפרש בגמרא.

גמ'.

מוציא שם רע - לא מצאתי לבתך בתולים.
לוקה ומשלם - דכתיב (דברים כב) ויסרו אותו וענשו אותו ואמרי בכתובות (דף מו) ויסרו זה מלקות וילפינן לה מקראי.
שכן קנס - וכל קנס חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן לממונא.
איכא דמתני לה - להא דעולא.
לומר שאין לוקין עליו - שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו.
לא מן השם הוא זה - אין טעם זה עיקר דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו אלא מפני מה המותר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה.

משנה

"מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זהו",
 ונמצאו זוממין - לוקין
 ומשלמין,
 שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין;
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
 כל המשלם - אינו לוקה.

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים",
 ונמצאו זוממין - לוקין שמונים,
 משום "לא תענה ברעך עד שקר"¹⁷ (שמות כ, יג),
 ומשום "ועשיתם לו כאשר זמם"¹⁸ (דברים יט, יט);
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
 אין לוקין אלא ארבעים.

גמרא

בשלמא לרבנן,

ד, ב

"**קדי רשעתו**"¹⁹ (דברים כה, ב) כתיב -
 משום רשעה אחת אתה מחייבו,
 ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות.

אלא רבי מאיר - מאי טעמא?

אמר עולא:

גמר ממוציא שם רע:
 מה מוציא שם רע - לוקה ומשלם,
 אף כל - לוקה ומשלם.

מה למוציא שם רע, שכן קנס!

סבר לה רבי עקיבא,
 דאמר: עדים זוממין קנסא הוא.

איכא דמתני להא דעולא אהא:
 דתניא:

"לא תותירו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו" (שמות יב, י) -
 בא הנתוב ליתן מעשה אחר לא תעשה - לומר שאין לוקין עליו;

דברי רבי יהודה.

רבי עקיבא אומר:

לא מן השם הוא זה,
 אלא משום דהוי ליה לאו שאין בו מעשה,
 וכל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו."

מכלל דרבי יהודה סבר: לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו.

מנא ליה?

¹⁷ לא תרצה: (ס) לא תנאף: (ס) לא תגנב: (ס) לא תענה ברעך עד שקר
¹⁸ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך
¹⁹ ותיה אם בן המות הרשע והפילו השפט והקהו לפניו קדי רשעתו במספר

רפ"י

גמר מעדים זוממין מה עדים
 זוממין לאו שאין בו מעשה ולוקין -
 עדים זוממין לוקין על דיבורם
 בעדי בן גרושה ובן חלוצה.
עדים זוממין אין צריכין התראה -
 בכתובות אמרינן טעמא באלו
 נערות (דף לג) נתרי בהו אימת כו'
 אבל כל שאר עונשין בב"ד של מטה
 צריכין התראה.
צד חמור לא פריד - הואיל וחומרו
 של זה אינו חומרו של זה אין טעם
 המלקות תלוי בו.
לאזהרה לעדים זוממין - לענשן
 בדין הזמה ולא ניתן לעונש מלקות
 אלא שלא היה לו לענשן בדין הזמה
 אלא א"כ הזהיר.
**והנשארין ישמעו ויראו ולא
 יוסיפו לעשות** - הרי אזהרה
 בפרשת עדים זוממין כתיב.
להכרזה - דאמרינן בסנהדרין באלו
 הן הנחנקין (דף פט) ארבעה צריכין
 הכרזה לאחר שנענשו בב"ד צריכין
 ב"ד להכריז כד וכך נהרג פלוני
 בב"ד על עבירה פלונית כדי לרדות
 את השומעין.
מוישמעו ויראו נפקא - ואזהרה
 מלא יוסיפו.

אמר עולא:

גמר ממוציא שם רע:

מה מוציא שם רע - לאו שאין בו מעשה, לוקין עליו,
 אף כל לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו.

מה למוציא שם רע, שכן לוקה ומשלים!

אלא אמר ריש לקיש:

גמר מעדים זוממין:

מה עדים זוממין - לאו שאין בו מעשה, לוקין עליו,
 אף כל לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו.

מה לעדים זוממין, שכן אין צריכין התראה!

מוציא שם רע יזכיח.

וחזר הדין:

לא ראי זה פראי זה, ולא ראי זה פראי זה;
 הצד השונה שבהן: לאו שאין בו מעשה, ולוקין עליו;
 אף כל לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו.

מה להצד השונה שבהן, שכן קנס!

הא לא קשיא -

רבי יהודה לא סבר לה רבבי עקיבא.

אלא מה להצד השונה שבהן, שכן יש בהן צד חמור!

ורבי יהודה - צד חמור לא פריד.

ורבנן, האי "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ, יג) מאי דרשי ביה?

ההוא מיבעי ליה, לאזהרה לעדים זוממין.

ורבי מאיר, אזהרה לעדים זוממין מנא ליה?

אמר רבי ירמיה:

נפקא ליה מ"והנשארין ישמעו ויראו, ולא יוסיפו... עוד"²⁰ (דברים יט, כ).

ורבנן?

ה, א, ההוא מיבעי ליה ^להכרזה.

ורבי מאיר?

הכרזה - מ"ישמעו ויראו" (דברים יט, כ) נפקא.

²⁰ והנשארין ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות עוד פדבר הרע הזה בקרבך

רש"י

מתני'.
משלשין בממון - כדמפרש ואזיל.

גמ'.
מנהני מילי - דכל אחד סופג את הארבעים.
רשע בחייבי מיתות - אשר הוא רשע למות.
בחייבי מלקות - אם בן הכות הרשע.
כאשר זמם - שיקבל הנדון מלקות שלימה.
ממון מצטרף - והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין כולם.

15. ה, א

מִשְׁנָה

משלשין בממון, ואין משלשין במבנות.

ביצד?

העידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז, ונמצאו זוממין -

משלשין ביניהם;

אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים, ונמצאו זוממין -

כל אחד ואחד לוקה ארבעים.

גְּמָרָא

מנא הני מילי?

אמר אבוי:

נאמר "רשע"²¹ (דברים כה, ב) בחייבי מלקיות,ונאמר "רשע"²² (במדבר לה, לא) בחייבי מיתות בית דין;

מה להלן - אין מיתה למחצה,

אף כאן - אין מלקות למחצה.

רבא אמר:

בעינן "כאשר זמם לעשות לאחיו"²³ (דברים יט, יט), וליכא.

אי הכי, ממון נמי!

ממון - מצטרף,

מלקות - לא מצטרף.

²¹ והיה אם בן המות הרשע והפילו השופט והקהו לפניו כדי רשעתו במספר

²² ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות מי מות יומת

²³ ועשייתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך

16. ה, א

רס"י

מתני'.
שיזימו את עצמן - שיזימו אותן בעסקי גופן ולא בעסקי ההורג וההרוג כדמפרש ואזיל.
באו אחרים - שהעידו עליו כעדות הראשונים.
והזימו - אלו השנים שהזימו את הראשונים הזימו גם את האחרונים.
אפילו - אם הן מאה כתות זו אחר זו וכת אחת הזימתן כולן יהרגו.
 איסטטית היא זו - הכת הזאת כת של עדות סרה וסטיא היא כך נטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו.

גמ'.
גופה של עדות - גופן של עדים.
לענות בו סרה - בפרשת עדים זוממין כתיב סרה עדות המוסרת שהוסרו משם.

משנה

אין העדים נעשים זוממין, עד שיזימו את עצמן. כיצד?
 אמרו: "מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש", אמרו להם: "היאך אתם מעידין, שהרי נהרג זה, או ההורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני" - אין אלו זוממין.
 אבל אמרו להם: "היאך אתם מעידין, שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" - הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהם.

באו אחרים, והזימום;
 באו אחרים, והזימום;
 אפילו מאה - כולם יהרגו.
 רבי יהודה אומר:
 איסטטית היא זו!
 ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד.

גמרא

מנא הני מילי?

אמר רב אדא:
 דאמר קרא: "והנה עד שקר העד, שקר ענה"²⁴ (דברים יט, יח) - עד שתשקר גופה של עדות.

דבי רבי ישמעאל תנא:
 "לענות בו סרה"²⁵ (דברים יט, ז) - עד שתסרה גופה של עדות.

²⁴ ודרשו השפטים היטב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו
²⁵ כי יקום עד המס באיש לענות בו סרה

17. ה, א

רש"י

בירה - טרקלין גדול.
לנהורא בריא - שמא מאור עיניהם של אלו בריא וצופין למרחוק יותר ממנו.
גמלא פרחא - מין גמלים יש שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח.
ולא עוד אלא אפי' אמרו - המזימין בערב שבת הרגו שהקדימו חובתו יותר מן הראשונים.
הרי אלו - הזוממין נהרגין ולא אמרינן בגברא קטילא אסהוד.
מאי טעמא דבעידנא דקא מסהדי - כשבאו יום שלישי בשבת להעיד עליו אכתי גברא לאו בר קטלא שלא הועד עליו בבית דין ואילו הוה אתי ומודה הוה מיפטר נמצא שהם היו מחוייבין מיתה את מי שאינו ראוי למות.
מאי קמ"ל - דאע"ג דאיהו מיקטיל אינהו מיקטילי תנינא במתני' בפרקין (דף ו:ו) גבי שנים רואין אותם מחלון זה כו' הוא והן נהרגים.
מה שאין כן - בהזמנת עדי גמר דין.
ולא עוד כו' - שאע"פ שאלו האחרונים מאחרים את זמן גמר דינו מ"מ מודים הן שביום שבאו הזוממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר היה דינו נגמר מאתמול ובגברא קטילא אסהוד.
וכן לענין תשלומי קנס - שהמודה בו פטור דינו נמי בזה כדיני נפשות ויש חילוק בין עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין.
הכי גרסינן באו שנים ואמרו בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ובאו שנים ואמרו

אמר רבא:

באו שנים ואמרו: "במזרח בירה הרג פלוני את הנפש",
 ובאו שנים ואמרו: "והלא במערב בירה עמנו הייתם!" -
 חזינן:

אי פדקיימי במערב בירה מיחזא חזו למזרח בירה - אין אלו זוממין,
 ואם לאו - הרי אלו זוממין.

פשיטא!

מהו דתימא: ליחוש לנהורא בריא;
 קמשמע לן.

ואמר רבא:

באו שנים ואמרו: "בסורא, בצפרא בחד בשבתא, הרג פלוני את הנפש",
 ובאו שנים ואמרו: "בפניא בחד בשבתא, עמנו הייתם בנהרדעא" -
 חזינן:

אי מצפרא לפניא מצי אזיל מסורא לנהרדעא - לא הוּוּ זוממין,
 ואי לאו - הוּוּ זוממין.

פשיטא!

מהו דתימא: ליחוש לגמלא פרחא;
 קא משמע לן.

ואמר רבא:

באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש",
 ובאו שנים ואמרו: "עמנו הייתם בחד בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש";
 ולא עוד, אלא אפילו אמרו: "ערב שבת הרג פלוני את הנפש" -

נהרגין,

דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר קטלא הוא.

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"לפיכך, נמצאת אחת מהן זוממת - הוא והן נהרגין, והשניה פטורה" (מכות ו:ו)!

סיפא, "מה שאין כן בגמר דין", איצטריכא ליה:

באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני",
 ובאו שנים ואמרו: "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו של פלוני";
 ולא עוד, אלא אפילו אמרו: "בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני" -

אין אלו נהרגין,

דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר קטלא הוא.

וכן לענין תשלומי קנס:

באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר",
 ובאו שנים ואמרו: "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר" -
 משלמין;

ולא עוד, אלא אפילו אמרו: "בערב שבת גנב וטבח ומכר" -

משלמין;

דבעידנא דקא מסהדי, גברא לאו בר תשלומין הוא.

באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא גנב וטבח ומכר ונגמר דינו",

רפ"י

בחד בשבתא עמנו הייתם אלא
 בתרי בשבתא גנב וטבח ומכר ולא
 עוד אלא אפי' אמרו בערב שבת גנב
 וטבח ומכר משלמין דבעידנא דקא
 מסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא
 - ופירושו משום דהוה מצי למיפטר
 נפשיה בהודאה אישתכח דאינהו
 הוו מפסדי ליה ודוקא קנס אבל
 בעדות ממון פטורין שהרי לא היו
 מפסדין אותו כלום אחר שהוא
 מחויב ועומד.
גברא בר תשלומין הוא - כשהעידו
 אלו עליו כבר חייבוהו בית דין ואי
 הוה מודי לא הוה מיפטר.

ובאו שנים ואמרו: "בחד בשבתא עמנו הייתם,
 אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו";
 ולא עוד, אלא אפילו אמרו:
 "בחד בשבתא - גנב וטבח ומכר,
 ובתרי בשבתא - נגמר דינו" -
 אין משלמין,
 דבעידנא דקא מסהדי, גברא בר תשלומין הוא.

כ"י

שקדמו והרגו - את הכת הראשונה
 קודם שתבוא כת שניה.
 מאי דהוה הוה - ולמה לי למיתני
 אלא כת ראשונה.
 בלבד - משמע שיש עוד אחרת.

18. ה, א

**"רבי יהודה אומר: איסטטית היא זו!
 ואינו נהרג אלא כת הראשונה בלבד".**

ה, ב אי "איסטטית היא זו" - אפילו כת ראשונה נמי לא!

אמר רבי אבהו:
 שקדמו והרגו.

מאי דהוה הוה!

אלא אומר רבא:

הכי קאמר:

אם אינה אלא כת אחת - נהרגת,
 אי איכא טפי - אין נהרגין.

הא "בלבד" קאמר!

קשיא.

19. ה, ב

רפ"י

אישתקור - הכחישו זה את זה בדרישות בית דין כשבדקום.
הוחזקה זו - להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת.
אם היא הוחזקה - לחזור אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים.
זמנין - פעם אחרת.
הדר חזייה לר' אלעזר בישות - החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים זועפות שהבין ריש לקיש ששמע ר' אלעזר דבר זה מפני רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו.
דאמר כר' יהודה - במתניתין איסטטית היא זו והוחזקה להזים.
דליכא דקא מהדר - שאין אדם מחזור אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזים את כל הבאים.
דקא מהדרא - לבקש ולשכור עדי שקר.
הני ידעי בסהדותא - אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו.

ההיא איתתא דאתא סהדי - ואישתקור;
 אייתי סהדי - ואישתקור;
 אזלה אייתי סהדי אחריני - דלא אישתקור.

אמר ריש לקיש:
 הוחזקה זו.

אמר ליה רבי אלעזר:
 אם היא הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו?!

זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן,
 אתא כי האי מעשה לקמיהו.

אמר ריש לקיש:
 הוחזקה זו.

אמר ליה רבי יוחנן:

אם הוחזקה זו, כל ישראל מי הוחזקו?!

הדר חזייה לרבי אלעזר בישות;

אמר ליה: שְׁמַעְתָּ מִלִּי מִבֵּר נִפְחָא, וְלֹא אִמְרַתְּ לִי מִשְׁמִיָּה?!

לימא:

ריש לקיש דאמר - כרבי יהודה,

ורבי יוחנן דאמר - כרבנן?

אמר לך ריש לקיש:

אנא דאמרי לך - אפילו לרבנן.

עד כאן לא קא אמרי רבנן התם - דליכא דקא מהדר;

אבל הכא - איכא הא, דקא מהדרא.

ורבי יוחנן אמר לך:

אנא דאמרי - אפילו לרבי יהודה.

עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם - דאמרינן: אטו פולי עלמא גבי הני הוו קיימי?!

אבל הכא - הני ידעי בסהדותא, והני לא ידעי בסהדותא.

20. ה, ב

רש"י

מתני'.
עד שיגמר הדין - אלא אם כן נגמר תחלה הדין של הנדון ליהרג ואחר כך הוזמו.
נפש בנפש - בעדים זוממין כתיב לא תחוס עינך נפש בנפש.
לעשות לאחיו - משמע שהרי אחיו עדיין קיים.
יכול משקבלו עדותו - ובאה להם הזמנה מיד קודם גמר דינו של נדון יהרגו.

גמ'.
בריבי אומר - כך היה שמו.
הרגו - שלא הוזמו עד שנהרג הנדון על פיהם.

משנה

אין העדים זוממין נהרגין, עד שיגמר הדין.
 שהרי הצדוקין אומרים:
 עד שיהרג, שנאמר: **"נפש בנפש"**²⁶ (דברים יט, כא).
 אמרו להם חכמים:
 והלא כבר נאמר: **"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו"**²⁸ (דברים יט, ט) -
 והרי אחיו קיים!
 ואם כן, למה נאמר **"נפש בנפש"**?
 - יכול, משעה שקבלו עדותו יהרגו?
 תלמוד לומר: **"נפש בנפש"**.
 הא - אינו נהרגין, עד שיגמר הדין.

גמרא

תנא:
"בריבי אומר:
 לא הרגו - נהרגין,
 הרגו - אין נהרגין.
 אמר אביו: בני, לאו קל וחומר הוא?
 אמר לו: לימדתנו רבינו, שאין עונשין מן הדין."

דתנאי:

"איש אשר יקח את אחותו, בת אביו או בת אמו"³⁰ (ויקרא כ, יז) -
 אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו;
 בת אמו ובת אביו מניין?
 תלמוד לומר: **"ערוות אחותו גילה"**.
 עד שלא יאמר, יש לי בדין:
 אם ענש על בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו -
 בת אביו ובת אמו לא כל שבן?
 הא למדת, שאין עונשין מן הדין.

עונש שמענו, אזקה מניין?
 תלמוד לומר: **"ערוות אחותך בת אביך או בת אמה"**³¹ (ויקרא יח, ט).
 אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו;
 בת אביו ובת אמו מניין?
 תלמוד לומר: **"ערוות בת אשת אביך מולדת אביך, אחותך היא"**³² (ויקרא יח, יא).
 עד שלא יאמר, יש לי מן הדין:
 מה אם הזקה על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו -
 בת אביו ובת אמו לא כל שבן?
 הא למדת, שאין מזהירין מן הדין.

²⁶ כך ברש"י, במהרש"א ובגר"א. בדפוס: **"נפש תחת נפש"** (שמות כא, כג) 109 פסוק זה מדבר בדיני חבלה ורציחה. וכן בהמשך המשנה.

²⁷ ולא תחוס עינך נפש בנפש עון בעיו שו בשו יד מיד רגל ברגל.

²⁸ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך

²⁹ כך תוקן בדפוסים, על פי הכתוב. בדפוס: בלי "את".

³⁰ ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ונדאה את ערוותה והיא תראה את ערוותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערוות אחותו גלה עונו

ישא

³¹ ערוות אחותך בת אביך או בת אמה מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערוותך

³² ערוות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערוותה

רפ"י

חייבי מלקיות מנלן - אמתניתין קאי דאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשתעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן העידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה על פיהם.

חייבי גליות מנלן - העידוהו שחייב לגלות והוזמו ותנן במתניתין סופג את הארבעים מנלן עד שיגמר הדין דהני הואיל ולא מדין כאשר זמם קא מתרבו לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה דרשע רשע דמההוא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנידון ללקות (או למיתה) דהאי רשע רשע בנידונין כתיב.

אראה בנחמה - לא אראה בנחמה וגמרא הפכו לברכה פ"א אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ואראה בנחמתן.

אם לא הוגתי עד זומם - שלא הזום אלא אחד מהם והרגתיו.

שהרי אמרו חכמים כו' - מתניתין היא מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סוטה דף ב:): כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד.

אלא בפני שמעון - שאם יטעה יורהו.

כסבורין - הכל בלילה או ביום ואינן רואין אותו.

21. ה, ב

"אין העדים זוממין נהרגין, עד שיגמר הדין"³³.

"חייבי מלקיות מנלן?"

תלמוד לומר: "רשע"³⁴ (במדבר לה, לא), **"רשע"**³⁵ (דברים כה, ב).

חייבי גליות מנלן?

אתיא: "רוצח"³⁶ (במדבר לה, טז-יח), **"רוצח"**³⁷ (דברים ד, מב).

תנאיא:

"אמר רבי יהודה בן טבאי:

אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם,

להוציא מלבן של צדוקים,

שהיו אומרים: אין העדים זוממין נהרגין, עד שיהרג הנידון.

אמר לו שמעון בן שטח:

אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי;

שהרי אמרו חכמים:

אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם,

ואין לוקין עד שיזומו שניהם!

מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי,

שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח.

וכל ימיו של רבי יהודה בן טבאי: היה משתטח על קברו של אותו העד,

והיה קולו נשמע.

וכסבורין העם לומר: קולו של הרוא.

אמר: קולי שלי הוא;

תדעו - למחר הוא מת, אין קולו נשמע."

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

דלמא בדינא קם בהדיה!

אי נמי,

פיוסי פייסיה!

³³ עיין במפרשים דעות נוספות

³⁴ ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות פי מות יומת

³⁵ והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפיט והקהו לפניו כדי רשעתו במוספר

³⁶ טז ואם בכלי ברזל הקהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח. יז ואם באבן יד אשר ימות בה הקהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח. יח או בכלי עץ יד

³⁷ אשר ימות בו הקהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח

³⁷ לגס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בכלי דעת והוא לא שנא לו מתמל שלשים ונס אל אחת מן העדים האל וחי

22. ה, ב

רש"י

מתני'.
מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם - כדפרישית לעיל.
ר' עקיבא אומר לא בא השלישי כו' - לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיוזמו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר.
על אחת כמה וכמה כו' - שמצינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות במדה טובה הוא אומר (שמות לד) נוצר חסד לאלפים במדת פורענות הוא אומר (שם) על שלשים ועל רבעים.

בדיני נפשות - דכתיב והצילו העדה ומהדרינן אזכותא.
אחד דיני ממונות - נמי עדותן בטלה.
בזמן שהתרו בהן - ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה.
אבל אם לא התרו בהן - ולא כווננו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן השוק באחד שהרג את הנפש.

גמ'.
והוא שהעידו כולן בתוך כדי דיבור - התם קאמרה מתניי מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר.
וכל אחד ואחד - התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו.

משנה

"על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת"³⁸ (דברים יז, 1) -
אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט הכתוב בשלשה?
אלא להקיש שנים לשלשה³⁹:
מה שלשה מזימין את השנים, אף השנים יזומו את השלשה.
ומנין אפילו מאה?
תלמוד לומר: "עדים".

רבי שמעון אומר:
מה שנים - אין נהרגין, עד שיהיו שניהם זוממין;
אף שלשה - אין נהרגין, עד שיהיו שלשתן זוממין.
ומנין אפילו מאה?
תלמוד לומר: "עדים".

רבי עקיבא אומר:
לא בא השלישי להקל, אלא להחמיר עליו, ולעשות דינו כיוצא באלו.
ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה בעבירה,
על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה בעושי מצוה.

ומה שנים - נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן בטלה;
אף שלשה - נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן בטלה.
מנין אפילו מאה?
תלמוד לומר "עדים".

אמר רבי יוסי: א, 8
במה דברים אמורים: בדיני נפשות;
אבל בדיני ממונות - תתקיים העדות בשאר.
רבי אומר:
אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.
ואימתי - בזמן שהתרו בהן,
אבל בזמן שלא התרו בהן - מה יעשו שני אחין, שראו באחד שהרג את הנפש?

גמרא

אמר רבא:
והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:
מכדי תוך כדי דיבור - היכי דמי?
כדי שאילת תלמיד לרב;
מאה - טובא הו!

אמר ליה:
כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו.

³⁸ על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד
³⁹ כך במסורת הש"ס. בדפוס: שלשה לשנים.

רש"י

הרוג יציל - לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מציל את הנדון מפני קורבה הרוג נמי יציל את הנדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו.
כשהרגו מאחוריו - מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג.
יקום דבר - כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים דהיינו העדים אבל לא בעושי הדבר.

23. ו, א

"רבי עקיבא אומר:

לא בא שלישי להקל, אלא להחמיר עליו, ולעשות דינו כיוצא באלו. ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עברה בעברי עברה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה בעושי מצוה.

ומה שנים - נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותו בטלה; אף שלשה - נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותו בטלה."

אמר ליה רב פפא לאביי:
 אלא מעתה - הרוג יציל!

כשהרגו מאחוריו.

נרבע יציל!

כשרבעו מאחוריו.

הורג ורובע יצילו!

אישתיק.

כי אתא לקמיה דרבא, אמר ליה:
"יקום דבר"⁴⁰ (דברים יט, טו) - במקיימי דבר הכתוב מדבר.

⁴⁰ לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר

24. ו, א

רש"י

היכי אמרינן להו - לקרוב ופסול
למבדקינהו אם מתחלה לעדות
נתכוונו.

"אמר רבי יוסי:

במה דברים אמורים: בדיני נפשות;

אבל בדיני ממונות - תתקיים העדות בשאר.

רבי אומר:

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.

ואימתי - בזמן שהתרו בהן,

אבל בזמן שלא התרו בהן - מה יעשו שני אחיו, שראו באחד שהרג את הנפש?"

היכי אמרינן להו?

אמר רבא:

הכי אמרינן להו:

למיחזי אתיתו, או לאסהודי אתיתו?

אי אמרי לאסהודי אתו - נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותו בטלה!

אי אמרי למיחזי אתו - מה יעשו שני אחיו, שראו באחד שהרג את הנפש?

איתמר:

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי.

ורב נחמן אומר: הלכה כרבי.

ו,ב

משנה

25. ו,ב

היו שנים רואין אותו מחלון זה, ושנים רואין אותו מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע: בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו - הרי אלו עדות אחת, ואם לאו - הרי אלו שתי עדיות. לפיכך, אם נמצאת אחת מהן זוממת - הוא והו נהרגין, והשניה פטורה.

רבי יוסי אומר:

לעולם אין נהרגין, עד שיהו שני עדיו מתרין בו;

שנאמר: "על פי שנים עדים"⁴¹ (דברים יז, 1).

דבר אחר:

"על פי שנים עדים" - שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

גמרא

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב:

מנין לעדות מיוחדת, שהיא פסולה?

שנאמר: "לא יומת על פי עד אחד" (דברים יז, 1);

מאי "אחד" - אילימא עד אחד ממש?! - מרישא שמעינן לה: "על פי שנים עדים"!

אלא מאי "אחד"? - אחד אחד.

תניא נמי הכי:

"לא יומת על פי עד אחד" -

להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ואין רואין זה את זה -

שאין מצטרפין.

ולא עוד, אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד - אין מצטרפין.

אמר ליה רב פפא לאביי:

השתא,

ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה -

אמרת: לא מצטרפי;

בזה אחר זה, דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה - מיבעיא?!

אמר ליה:

לא נצרכא אלא לבועל את הערוה.

אמר רבא:

אם היו רואין את המתרה, או המתרה רואה אותן - מצטרפין.

ואמר רבא:

'מתרה' שאמרו - אפילו מפי עצמו, ואפילו מפי השד.

אמר רב נחמן:

עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות.

דכתיב: "לא יומת על פי עד אחד" (דברים יז, 1) -

בדיני נפשות הוא דאין כשירה,

אבל בדיני ממונות - כשירה.

מתקיף לה רב זוטרא:

אלא מעתה, בדיני נפשות תציל!

אלמה תנן: "הוא והו נהרגין"!

קשיא.

רפ"י

מתני'.

הרי אלו עדות אחת - ואם הוזה אחד מהם (או שנים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין.

שלא תהא סנהדרין שומעת - עדות העדים מפי התורגמן צריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים ולא שיעמדו מליץ בינותם.

גמ'.

עדות מיוחדת - אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואין רואין זה את זה.

לבוועל את הערוה - שיש די בראיית כל אחד ואפי"ה לא מצטרפו.

מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בו.

אלא מעתה - דכשרים בעלמא ומצטרפי.

בדיני נפשות - כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת האחת תצטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון שתהא עדותן בטלה כיון דבעלמא מצטרפת יש טעם כאן להצילו ורחמנא אמר והצילו העדה.

⁴¹ על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד

כ"י

ומי אית ליה לרבי יוסי - התראה כלל.
 והתנן רבי יוסי אומר השונא - שאמר בשוגג הרגתי נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה.

26. ו, ב

"רבי יוסי אומר: עד שיהו שני עקרו מתרין בו".

אמר ליה רב פפא לאביי:
 ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא?
 והתנן:

"רבי יוסי אומר:

השונא נהרג, מפני שהוא כמועד ומותרה" (מכות ט:).

אמר ליה:

ההוא - רבי יוסי בר יהודה היא.

דתנא:

"רבי יוסי בר יהודה אומר:

'חבר' - אין צריך התראה,

לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד".

רס"י

לעוזי - בעלי לשון אחרת שאין
הדיינין מכירין בה.

27. ו, ב

"דָּבָר אַחֵר: **"על פי שנים עדים"** - שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן".

הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא,
אוקי רבא תורגמן בינייהו.

והיכי עביד הכי?

והתנן:

"שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן"!

רבא - מידע הוה ידע מה דהוּו אָמרי,
ואהדורי הוא דלא הוה ידע.

כ"י

אילעא וטוביה - עדי הלואה היו
קרובין אל הערב.

.28 ז, א

ז, א אילעא וטוביה - קריביה דערבא הו⁴².

סבר רב פפא למימר:
גבי לנה ומלנה רחיקי נינהו.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:
אי לית ליה ללנה - לאו בתר ערבא אזיל מלנה!?

29. ז, א

רפ"י

מתני'.

לפני אותו בית דין - שנתחייב בו.
 אין סותרין - לחזור ולישא וליתן
 אולי יזכה.
 אילו היינו - בימים שסנהדרין דנו
 דיני נפשות לא נהרג בה אדם
 כדמפרש בגמרא שבדקו את העדים
 בדבר שלא ידעו להשיב.
 אף - אם היו עושים כן היו מרבין
 שופכי דמים שלא יראו מב"ד.

גמ'.

מפני זכותה של ארץ ישראל - אולי
 תועיל למצוא לו פתח של זכות.

משנה

מי שנגמר דינו וברח,
 ובא לפני אותו בית דין -
 אין סותרין את דינו.

כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו:
 "מעידים אנו באיש פלוני, שנגמר דינו בבית דין של פלוני, ופלוני ופלוני עדין" -
 הרי זה יהרג.

סנהדרין - נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת חובלנית.
 רבי אליעזר בן עזריה אומר:
 אחד לשבעים שנה.

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים:
 אילו היינו בסנהדרין - לא נהרג אדם מעולם.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:
 אף הן מרבין שופכי דמים בישראל.

גמרא

"לפני אותו בית דין" - הוא דאין סותרין,
 הא לפני בית דין אחר - סותרין.

הא תני סיפא:
 "כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו:
 "מעידין אנו את איש פלוני, שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדין" -
 הרי זה נהרג!"

אמר אביי:

לא קשיא:

כאן - בארץ ישראל,

כאן - בחוצה לארץ.

דתנאי:

"רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח:
 ברח מארץ לחוצה לארץ - אין סותרין את דינו;
 מחוצה לארץ לארץ - סותרין את דינו,
 מפני זכותה של ארץ ישראל".

לש"י

מה ת"ל בשעריך - שופטים
 ושוטרים תתן לך וגו'.
 אתה מושיב כו' - אתה חייב
 להושיב בכל פלך ופלך כו' פלך
 הפרכיא.

.30 ז, א

"סנהדרין - נוהגת בארץ ובחוצה לארץ".

מנא הני מילי?

דיתנו רבנן:

"וזהו אלה לכם להזקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם"⁴³ (במדבר לה, כט) -
 למדנו לסנהדרין, שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ.
 אם בן מה תלמוד לומר: ⁴⁴"בכל שעריך" ⁴⁵(דברים טז, יח)?
 - בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר,
 ובחוצה לארץ אתה מושיב בכל פלך ופלך, ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר".

⁴³ כך במסורת הש"ס. בדפוס: ללא "בכל מושבותיכם".

⁴⁴ כך בגר"א. בדפוס: "בשעריך".

⁴⁵ שפטים ושוטרים תתן לה בכל שעריך אשר ה' אלהיה נתן לה לשכטיה ושפטו את העם משפט צדק

31. ז, א

"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת חובלנית.

רבי אליעזר בן עזריה אומר:

אחד לשבעים שנה".

איבעיא להו:

אחת לשבעים שנה -

נקראת חבלנית, או דלמא אורח ארעא היא?

תיקו.

רש"י

.32 ז, א

אם תמצא לומר שלם הרג - שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות. **ראיתם כמכחול בשפופרת** - ואין עדים מסתכלין בכך שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלין הצבע מתוך הקנה. **ורבנן** - דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני באיזו עדות הם הורגים הואיל ולא הכי בדקי. **משיראו כמנאפים** - משינהגו ענין ניאוף ששוכבין בקירוב בשר ונוהגים כדרך תשמיש.

"רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין - לא נהרג אדם מעולם."

היכי הוּו עבדי?

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: 'ראיתם: טריפה הרג? שלם הרג?'

אמר רב אשי:

אם תמצא לומר שלם הוה - דלמא במקום סייף נקב הוה?

בבועל את הערוה היכי הוּו עבדי?

אבי ורבא דאמרי תרוייהו: 'ראיתם כמכחול בשפופרת?'

ורבנן, היכי דיינו?

כשמואל;

דאמר שמואל:

במנאפים - משיראו כמנאפים.